

Siem és e vast gegaeve

Beer vör bore en börgers, besteurders en boetelw

Een café dat in een Nederweeter kroegengeschiedenis zeker niet mag ontbreken is Siem. Het café heette in de 18e eeuw De Keizer. De naam Siem is veel jonger, die naam kreeg het pas toen Simon (Siem) Peters in 1908 eigenaar werd en later zijn dochters, de drie 'gezusters Siem', het café annex kruidenierswinkel zouden voortzetten. Tot heel recent speelde Siem letterlijk en figuurlijk een centrale rol in de Nederweeter horecageschiedenis.

Een allesomvattend geschiedenisboek van de Nederweeter kroegen moet nog worden geschreven. Dat is bepaald geen sinecure want vrijwel elk huis in de dorpskernen van Nederweert is in de loop van de afgelopen eeuwen wel eens kortere of langere tijd kroeg geweest. Soms als hoofdactiviteit en heel vaak ook als bijzaak. Veel van die etablissementen waren in hun geschiedenis behalve kroeg namelijk ook woonhuis, boerderij, kantoor, bedrijf of winkel. En als er geen café was gevestigd, dan was er wel een brouwerij te vinden. Er werd dus vroeger heel wat bier getapt en gedronken. De bierbelasting die werd geheven op elke liter in Nederweert gebrouwen bier was dan ook in de 17e eeuw, op de grondbelasting na, de voornaamste inkomstenbron van het gemeentebestuur.

Siem Peters.

Aod, aojer, aodst

Siem gaat door als oudste café van Nederland. Laten we voorop stellen dat het gevaarlijk is om absolute uitspraken te doen over 'de oudste', 'de grootste' enzovoorts. Want hoe zeker ben je daar dan van? Er zijn in Nederland namelijk wel meer cafés die pretenderen 'het oudste' te zijn. Het café Karpershoek op de hoek van de Prins Hendrikkade wordt gepresenteerd als Amsterdams oudste café en dateert uit 1606. Herberg De Campveerse Toren in Veere noemt zich Nederlands meest bejaarde café omdat daar voor Willem van Oranje in 1575 een huwelijksmaal zou zijn geserveerd. Franeker is trots op het oudste studentencafé (1592). Ooit profileerde café De Zwaan in Swalmen zich in de media als Limburgs oudste café. Kort daarna van de troon gestoten door de twee Venrayse cafés De Zwaan (oudste vermelding 1617) en In den Engel (1550), die beide dus ook op een eeuwenlange historie kunnen bogen. Dat geldt ook voor In den Oude Vogelstruys op het Vrijthof in Maastricht (1730) – en zo kunnen we nog wel een tijdje door gaan.

Maar toch: als het gaat om Neerlands oudste horeca-etablisement, waar het langst aan één stuk de bierstroom heeft gevloeid, dan gooit café Siem in Nederweert zeer hoge ogen. Het café heeft een 'bierhistorie' die in de archieven teruggaat tot minstens 1547. Zo'n oude kroeg heeft daardoor ook een imposante historie. Dat kwam natuurlijk ook door de aantrekkingskracht en die betrof niet alleen de burgers uit de dorpskern en

Jaartalvers ter gelegenheid van de restauratie in 2006.

de boeren uit de omliggende gehuchten. De Kerkstraat was een schakel in een lange noordzuidverbinding en er kwam dus veel doorgaand verkeer van buitenlui die hier op doorreis voor hun paarden en zichzelf verfrissing zochten.

Besteurlik hert

Siem was in de periode 1500-1800 voor Nederweert niet alleen een sociale ontmoetingsplaats, maar ook het bestuurlijke hart van het dorp. Er was weliswaar een officieel gemeentehuis in Nederweert maar dat werd eigenlijk nauwelijks gebruikt. Vergaderingen van het gemeentebestuur, openbare aanbestedingen, verpachtingen van gemeenteground, inning van gemeentelijke belastingen, benoeming en beëdiging van burgemeesters, wethouders en ambtenaren vonden stevast plaats in een van de vele dorpskroegen in de kern van Nederweert, heel vaak bij Siem. Begrijpelijk, want in de kroegen

werd het altijd warm gestookt en het bier was binnen handbereik. Siem was dus al een soort multifunctionele accommodatie (MFA), lang voordat dit begrip opgang deed in Nederweert.

Een bekende kastelein bij Siem in de 16e eeuw was een zekere Tilman van Thoor. Hij was ook gemeentesecretaris en behoorde tot de prominentere inwoners. In 1580 werden hij en enkele andere inwoners door soldaten gegijzeld en gevangen gehouden in het Belgische Diest. Het lukte de gemeente Nederweert slechts met de grootste moeite om het losgeld voor hun vrijlating bij elkaar te sprokkelen. Toen Tilman op 5 januari 1581 terugkeerde in zijn woonplaats, werd bij Siem een groot welkomstfeest georganiseerd in aanwezigheid van allerhande officials. De burgemeester declareerde zijn kosten en de bewaard gebleven bonnetjes van toen laten zien dat het bier tijdens dit netwerkevenement rijkelijk heeft gestroomd.

Vastelaovundj

Waarschijnlijk aangemoedigd door overmatig alcoholgebruik en geïnspireerd door de folklore van de blauwe schuit, sloten diverse jeugdige Nederweertenaren uit een vriendengroep tijdens carnaval 1595 in café Siem bravoure-overeenkomsten die te maken hadden met boottochten op zee. Grap-

Pand Siem in vroeger tijden.

Vastelaovundj bij
Siem.

pig is dat het niet bleef bij dronkenmanspraat maar dat de reizen ook daadwerkelijk werden gemaakt. Eén reis betrof een boottocht door een jongeman uit Hulslen met een zelfgebouwd vaartuig. Met zijn schip stak hij van wal in de haven van Amsterdam en voer over de Zuiderzee naar Vlieland en Terschelling. Een tweede dorpsgenoot maakte een geslaagde reis naar Noorwegen. De derde reis werd gemaakt door Willem Mackus uit Schoor, hij overleefde een barre boottocht via de Noordkaap naar Nova Zembla.

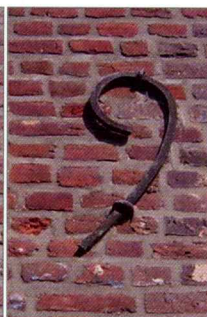
Zonder het te weten werd Mackus onderdeel van een stukje nationale geschiedenis, doordat het tijdstip en route van zijn zeiltocht gedeeltelijk samenvielen met één van de expedities van Barentsz en Heemskerck die op zoek waren naar de noordelijke doorgang naar het Verre Oosten. Die expeditie strandde met de beroemde overwintering in het Behouden Huys die we kennen uit de vaderlandse geschiedenisboekjes. Alle Nederweertse zeevaarders keerden heelhuids terug

van hun gedurfde onderneming en bereikten een, zeker voor die tijd, hoge leeftijd. Waarschijnlijk zullen ze in de gelagkamer van herberg Siem vele malen hun sterke staaltjes hebben gedeeld met de thuisblijvers. Terug in Nederweert waren deze *vastelaovundj*-helden met recht de enige (en dus per definitie beste) stuurliu aan wal.

Veldjslaag

Toch ging het er niet altijd ludiek en humorvol aan toe, daar bij Siem. Op een zwoele zomeravond in 1606 kwam het tot een veldslag tussen de boerenzonen van Kreijel en de burgerzonen van de Kerkstraat. Buurtschap Kreijel was in die tijd een soort F-side van Nederweert. De rivaliteit met 'di-j vanne Straot' was hoog en leidde onder invloed van alcohol nogal eens tot excessen. Wat begon als een ordinaire caféruzie, escaleerde tot een belegering door de Ospelnaren. Binnen enkele minuten ontstond er op straat een grote veldslag met bedreigingen, vernielingen en molest. Daarbij werden niet alleen omliggende huizen zwaar beschadigd, maar liepen ook diverse passanten verwondingen op door rondvliegende straatkeien. De Kreijelnaren wisten zich met rieken en spaden bij Siem binnen te werken en hebben daar toen flink huisgehouden.

Saillant detail: de grootste raddraaier bij deze belegering was nota bene de zoon van burgemeester Sijben, ook een Kreijelnaar. Om aan arrestatie te ontsnappen vluchtte die naar het nabijgelegen kerkhof waar deze hooligan, met een beroep op het kerkelijk asielrecht, zich dacht te kunnen onttrekken aan de wereldlijke macht. Die vlieger ging

niet op en hij werd opgepakt. Kort na zijn arrestatie vluchtte Sijben naar het buitenland, tot verdriet van zijn oude vader die door dit vertrek onbekwaam was om zijn akkers te bewerken.

In 1659 brandde het oude café af door blikseminslag in de kerktoeren. De brand die daardoor ontstond legde volgens de archieven maar liefst 28 huizen in de Kerkstraat in de as. Siem en alle andere huizen werden in baksteen herbouwd. De smeedijzeren muurankers met het rampjaar 1659 zijn nog altijd te zien in de straatgevel van Siem.

Sloëtingsore

Er was ook alle eeuwen gedoe over de sluitingstijden van Siem. Het was de pastoor namelijk een doorn in het oog dat er tijdens heilige missen ook café-bezoek mogelijk was. De boeren zaten daar vaak al te kaarten voordat de zondagse kerkmis was afgelopen. Het gemeentebestuur had vergelijkbare maar andere bezwaren. De vroede vaderen vonden het maar niets dat jongens en meisjes elkaar opzochten in de kroegen. Want dan werd daar gezongen en gedanst om nog maar te zwijgen van 'erger'. De burgemeester sprak er schande van dat zelfs tot acht of negen uur 's avonds ongehuwde jonge mannen en

vrouwen in de kroeg zaten. Volgens hem begingen zij daar dan allerlei 'oneerbaarheden'. Hoewel de burgemeester dat niet nader specificeerde kunnen we ons daar van alles bij voorstellen.

Met regelmaat herinnerde het gemeentebestuur aan de regels van de sluitingstijden. In de zomer moesten alle jongemannen vóór acht uur 's avonds de kroeg hebben verlaten, en in de zomer al om zes uur. De dames moesten al een half uur eerder weg zijn, om te voorkomen dat die samen met de heren door de straten zouden gaan zwalken. Hoge boetes werden gesteld op overtreding: een halve rijksdaalder voor de dames en drie gulden voor de heren. Uit het feit dat de regels door het gemeentebestuur regelmatig werden aangescherpt (zoals het geval was in 1584, 1606, 1647, 1674, 1691 en 1791) kunnen we opmaken dat de Nederweerder jeugd zich er niet veel aan gelegen liet.

Verwikkelinge

Siem was ook decor van internationale politieke verwikkelingen. In 1648 werd in de dorpskern feestelijk de Vrede van Münster herdacht, waarmee een einde kwam aan de Tachtigjarige Oorlog. Iets soortgelijks deed zich voor in 1815, toen Napoleon definitief werd

Levensmiddelen en rookwaren.

verslagen en er een einde kwam aan de Franse overheersing. Beide gebeurtenissen werden met vuurtonnen en veel bier gevierd. Siem was ook in 1838 opnieuw het decor van groot spektakel. Nederweert was acht jaar eerder van Nederland afgescheiden en bij België gevoegd. De grote mogendheden en ook sommige leden van het gemeentebestuur wilden dat Nederweert weer bij Nederland kwam maar daar waren de inwoners het helemaal niet mee eens. Zij voelden zich veel comfortabeler als Belg. Maar de meningen waren verdeeld. Op kermismaandag 1838 ontstond over de kwestie een groot tumult bij Siem. Behalve allerlei opgekropte sentimenten zal er ook wel veel sprake van alcohol zijn geweest.

Zo'n veertig Nederweertse België-aanhangers hadden zich buiten op straat bij Siem verzameld in de veronderstelling dat de pro-Hollanders zich binnen hadden opgesloten. Op straat begon men te schreeuwen: *'Vivent les Belges, merde voor de Hollanders, sacre non de Dieu, wij zullen ze vanavond opknoo-*

pen!' De inderhaast opgetrommelde marechaussees waren zwaar bewapend met karabijnen en sommeerden het volk naar huis te gaan. Waarop die antwoordden *'Dat verdommen we. Wij gaan niet weg. Wij kunnen hier zo vrij staan als gij'*. Een van de oproerkraaiers, een zekere Van Heugten, nam van een van de dienders zijn bajonet af. Maar toen de karabijnen werden geladen en er serieus werd gericht, dropen de amokmakers af. Er werd wel nog wat geschreeuwd en gescholden en heel wat stenen vlogen door de lucht. Maar niet elke Nederweertse held had ook zin in een martelaarschap en gauw maakten de branieschoppers zich uit de voeten. De grootste raddraaiers werden gearresteerd en veroordeeld tot geldboetes en celstraffen. Voor de grote mogendheden was dit slechts een voetnoot in de geschiedenis, en Nederweert werd Nederlands.

Vast gegaeve

Voor boeren en burgers, bestuurders en buitenlui is Siem al bijna vijfhonderd jaar de spreekwoordelijke *place to be*. In de loop van de jaren zijn er in Nederweert veel cafés opgekomen en weer verdwenen. Maar Siem is een vast gegeven gebleven, tot ook daar onlangs (voorlopig?) het doek viel. Hier werd eeuwenlang geschiedenis geschreven, en de historie van Siem is daarom ook een beetje het verhaal van Nederweert.

Alfons Bruckers, Ospel

Pand Siem voor de
restaurantie.